

כאן בעולם הזה, לא עשה מותו של בונצי שחוק שום רושם כלל! שאלו את מי שתשאלו: מי היה בונצי, כיצד חי, ובאיזו מיתה מת! אם הלב נתפקע בתוכו, אם כוחותיו אפסו וכלו, או שעמדה-השדרה נשבר לו מתחת למשא כבד... מי יודע? אפשר שלא מת אלא מיתת רעב!

סוס מושך בטרראם אילו מת, נדאי שהיו מתענינים בו יותר. העתונים היו כותבים על כך, מאות אנשים מכל הרחובות היו מתאספים ומסתכלים בנבלה; והיו מסתכלים אפילו במקום, שבו אירעה הנפילה...

אך הסוס מן הטרראם אף הוא לא היה זוכה לכך, אילו היו בעולם סוסים רבים כמו אנשים — אלף מיליונים! בונצי חי בחשאי ומת בחשאי; כמו צל חלף עבר — בעולם הזה שלנו!

בברית-המילה של בונצי יין לא שתו, כוסות לא צלצלו! לבר-מצנה דרשה מצלצלת לא אמר... חי היה כמו גרגיר-חול קטן ואפור על שפת הים. בתוך מיליונים של אחרים הדומים לו, וכשהגביהה אותו הרוח והעבירה אותו ביעף אל צבר הים האחר, לא הרגישה בכך שום נפש חיה!

בחיינו לא שמר הבוץ הלח את טביעת רגליו. לאחר מותו — הרוח הפילה את לוח-העץ הקטן שעל קברו; אשתו של הקברן מצאה אותו הרחק מן הקבר ובישלה בו סיר תפוחי-אדמה... מלאו שלושה ימים למותו של בונצי, שאלו את הקברו בשמתא, אם יודע הוא היכן הניחו!

אילו היתה לו לבונצי מצבה, אפשר שאחרי מאה שנים היה חוקר-קדמוניות מוצא אותה, והשם „בונצי שחוק“ היה מצטלצל שנית בחלל העולם הזה.

צל חולף! דמות-דיוקנו לא נשארה חקוקה אצל שום אדם במוח, אצל שום אדם בלב; לא נשאר ממנו זכר כלשהו! לא יורש ולא דורש; גלמוד בחייו — גלמוד במותו! אילמלא רעש הבריות, אפשר שהיה מישחו שומע לפעמים, איך עמודה-השדרה של בונצי מתפקק מתחת למשא; אילו היה לו לעולם פנאי יותר, אפשר שהיה מישחו נותן דעתו על-כך, שבונצי (אף הוא אדם) יש לו בעורו בחיים שתי עינים כבויות ולהיים נפולות עד כדי מורא; שאפילו בזמן שאין לו עוד כלל משא על גבו, גם אז ראשו כפוף כלפי האדמה, כאילו בחייו עוד את קברו הוא מבקש! אילו היו האנשים מועטים כמו הסוסים המושכים בטרראם, אפשר שהיה מישחו שואל לפעמים: בונצי זה להיכן נעלם?!

כשהוליקו את בונצי והכניסוהו אל בית-החולים, לא נשארה פניתו בדירת-המרתף פנויה — צפו לה עשרה אחרים כיצא בו, ואת הפינה ב„פלוש“ מכרו במכירה פומבית; כשנשאו אותו מן המטה של בית-החולים והכניסוהו לחדר-המתים, המתונו למטתו עשרים חולים עניים... כשהוציאו אותו מחדר המתים — הביאו לשם עשרים הרוגים מתחת מפולת של בית — מי יודע כמה זמן ינח שלום בקברו? מי יודע כמה אחרים כבר מצפים לאותן דלת אמות...

בחשאי נולד, בחשאי חי, בחשאי מת ובחשאי עוד יותר נקבר.

אך לא כך היה הדבר בעולם ההוא! שם עשה מותו של בונצי רושם גדול!

השופר הגדול, השמור לימות המשיח, קולו הלך בכל שבעת הרקיעים: בונצי שחוק, שם עז לעולמו! המלאכים הגדולים

דא, אויף דער וועלט, האָט באַנטשע שווינגס טויט גאָר קיין אַנדרוק נישט געמאַכט. פֿרעגט עמעצן בחרט: ווער באַנטשע איז געווען, ווי אַזוי ער האָט געלעבט, אויף וואָס ער איז געשטאַרבן? צי האָט אין אים דאָס האַרץ געפלאַצט, צי די כּוחות זינען אים אויסגעגאַנגען, צי דער מאַרכביין האָט זיך איבערגעבראַכן אונטער אַ שווערער לאַסט... ווער ווייסט? אַפֿשר איז ער גאָר פֿאַר הונגערי געשטאַרבן!

אַ פֿערד אין טראַמוווי זאָל פֿאַלן, וואָלט מען זיך מער אינטער-רעסירט. עס וואָלטן צייטונגען געשריבן, הונדערטער מענטשן וואָלטן פֿון אַלע גאַסן געלאָפֿן און די נבלה באַקוקט; באַטראַכט אפֿילו דאָס אָרט, וווּ די מפּלה איז געווען...

נאָר דאָס פֿערד אין טראַמוווי וואָלט אויך די זכיה נישט געהאַט, עס זאָלן זיין אַזוי פֿיל פֿערד ווי מענטשן — טויזנט מיליאָן...

באַנטשע האָט שטיל געלעבט און איז שטיל געשטאַרבן; ווי אַ שאַטן איז ער דורך — דורך אונזער וועלט!

אויף באַנטשעס בריִת האָט מען קיין וועגן נישט געטרונקען. עס האָבן קיין כּוסות געקלונגען. צו בר-מצווה האָט ער קיין קלייד גענדיקע דרשה נישט געזאָגט... געלעבט האָט ער ווי אַ גרוי, קליין קערנדל זאַמד כּנים ברעג פֿון ים, צווישן מיליאָנען זינס גלעבן, און אַז דער ווינט האָט'ן אַיפֿגעהויבן און אויף דער אַנדערער זייט ים אַריבערגעיאָגט, האָט עס קיינער נישט באַמערקט.

כּנים לעבן האָט די נאַטע בלאַטע קיין צייכן פֿון זיין פֿוס נישט

באַהאַלטן. נאָכן טויט האָט דער הינט דאָס קליינע ברעטל פֿון זיין קבר אומגעוואָרפֿן; דעם קברנס ווייב האָט עס געפֿונען וועג פֿון קבר און דערביי אַ טעפל קאַרטאָפֿל אָפּגעקאַכט. עס איז דריי טעג נאָך באַנטשעס טויט, פֿרעגט דעם קברן בחיים, וווּ ער האָט'ן געלייגט!

וואָלט באַנטשע אַ מצבה געהאַט, וואָלט אַפֿשר איבער הונדערט יאָר אַז אַלעטרטום-פֿאַרשער זי געפֿונען און דער נאָמען „באַנטשע שווינג“ וואָלט נאָך אַ מאָל איבערגעקלונגען אין אונזער לופֿט. אַ שאַטן! זיין פֿאַטאָגראַפֿיע איז נישט געבליבן ביי קיינעם אין מוח, ביי קיינעם אין האַרץ. עס איז פֿון אים קיין זכר נישט געבליבן. „קיין קינד, קיין רינד“; עלנט געלעבט — עלנט געשטאַרבן! ווען נישט דאָס מענטשלעכע גערודער, וואָלט אַפֿשר עמעצער אַ מאָל דערהערט, ווי באַנטשעס מאַרכביין האָט אונטער דער לאַסט געקנאַקט; וואָלט די וועלט מער ציט געוואָס; וואָלט עמעצער אַ מאָל באַמערקט, אַז באַנטשע (אויך אַ מענטש) האָט לעבעדיקערהייט צוויי אויסגעלאָשענע אויגן און שרעקלעך-אַננגעפֿאַלענע באַקן, אַז אפֿילו ווען ער האָט גאָר שוין קיין לאַסט נישט אויף די פֿלייצעס, איז אים אויך דער קאַפּ צו דער ערד געבויגן, גלפֿן ער וואָלט לעבע-דיקערהייט זיין קבר געוואָס. וואָלטן אַזוי ווייניק מענטשן ווי פֿערד אין טראַמוווי געווען, וואָלט אַפֿשר אַ מאָל עמעצער געפֿרעגט: וווּ איז באַנטשע אַהינגעקומען?!

ווען מען האָט באַנטשען אין שפיטאַל אַריינגעפֿירט, איז זיין ווינקל אין טוטערניע — נישט ליידיק געבליבן — עס האָבן דעלויף צען זינט גלפֿן דערוואַרט און צווישן זיך דעם ווינקל אין פּלוס לייצטירט, ווען מען האָט'ן פֿון שפיטאַלבעט אין טויטנשטיבל אַרביי געטראָגן, האָבן אויפֿן בעט צוואַנציק אַרעמע קראַנקע געוואַרט... ווען ער איז אַרויס פֿון טויטנשטיבל — האָט מען צוואַנציק הרוגים פֿון אונטער אַן אַנגעפֿאַלענעם הויז געבראַכט — ווער ווייסט,

ווי לאַנג ער וועט רויק וווינען אין קברו ווער ווייסט, ווען ער וואַרטן שוין אויף דעם שטיקל פֿלאַץ...

שטיל געבוירן, שטיל געלעבט, שטיל געשטאַרבן און נאָך שטי-לער באַגראָבן —

נאך נישט אזוי איז געווען אויף יענער העלט! דאָרטן האָט
באַנטשעס טוים אַ גרויסן אַנצווייך געמאַכט.

דער גרויסער שופּר פֿון משיח'ס צעטן האָט געקלונגען אין אַלע
זיבן הימלען; באַנטשע שווינג איז נאָכער געוואָרן די גרעסטע מלאַכים
מיט די ברייטסטע פֿליגל זענען געפֿליגן און איינער האָט דעם
אַנדערן איבערגעגעבן; באַנטשע איז נאָכער געוואָרן בייַטוּה של
מעלה! אין ג'עדין איז אַ רעש, אַ שמחה, אַ גערודער; באַנטשע
שווינג אַ שפּאַס, באַנטשע שווינג!!!

יונגע מלאַכעלעך מיט ברייַליאַנטענע אייגעלעך, גאַלדענע דראַט-
אַרבעטנדיקע פֿליגעלעך און זילבערנע פּאַנטאַפֿעלעך זענען באַנטשען
אַנטקעוונגעפֿליגן מיט שמחה. דער גערויש פֿון די פֿליגל, דאָס קלאַ-
פֿן פֿון די פּאַנטאַפֿעלעך און דאָס פֿריילעכע לאַכן פֿון די יונגע,
פֿרישע רויזיקע מנצלעלעך האָט פֿאַרפּולט אַלע הימלען, און איז
צוגעקומען ביז צום כּסא הכּבוד, און גאָט אַליין האָט אויך שוין
געוויסט, אַז באַנטשע שווינג קומט.

אַברעם אָבינו האָט זיך אין טויער פֿון הימל געשטעלט, די
רעכטע האַנט אויסגעשטרעקט צום ברייַטן שלום עליכם און אַ זיסער
שמייכל שנינט אַזוי העל אויף זיין אַלטן פנים.

וואָס רעדלט אַזוי אין הימל? דאָס האָבן צוויי מלאַכים אין
ג'עדין אַרבען פֿאַר באַנטשעס וועגן אַ גינגאַלדענעם פּאַטערשטול
אויף רעדלעך געפֿירט.

וואָס האָט אַזוי העל געבליצט? דאָס האָט מען דוּכגעפֿירט
אַ גאַלדענע קרוין מיט די טנערסטע שטיינער געזעצט, אלץ פֿאַר
באַנטשען!

— נאָך פֿאַר'ן פּסק פֿון בית-דין של מעלה? — פֿרעגן די
צדיקים פֿאַרוואַנדערט און נישט גאָר אַן קנאה.

— אַ! — ענטפֿערן די מלאַכים — דאָס וועט זיין אַ פּראַסטע
פּוסטע פֿאַרמע! קעגן באַנטשע שווינג וועט אפֿילו דער קטיגור קיין
וואָרט אין מויל נישט געפֿינען! די „דיעלע“ וועט דויערן פֿינף
מינוט.

— איר שפּילט זיך מיט באַנטשע שווינג?

אַז די מלאַכעלעך האָבן באַנטשען געכאַפט אין דער לופֿט און
אַפּגעשפּילט אים אַ זמר; אַז אַברעם אָבינו האָט אים ווי אַן אַלטן
קאַמעראַד די האַנט געשאַקלט; אַז ער האָט געהערט, אַז זיין שטול
איז גרייט אין ג'עדין; אַז אויף זיין קאַפּ וואָרט אַ קרוין; אַז אין
בית-דין של מעלה וועט מען איבער אים קיין וואָרט נישט ריידן
— האָט באַנטשע, גליַך ווי אויף יענער וועלט, געשוויגן פֿאַר שרעק.
עס איז אים דאָס האַרץ אַנטגאַנגען; ער איז זיכער, אַז דאָס מוז
זיין אַ חלום אָדער אַ פּראַסטער טעות.

ער איז צו בייַדע געווינט. נישט איין מאָל האָט אים אויף
יענער וועלט זיך געחלומט, אַז ער קליבט געלט אויף דער פּאַד-
לאַגע; גאַנצע אוצרות ליגן... און אויפֿגעכאַפט האָט ער זיך נאָך אַ
גרעסערער קבצן ווי נעכטן... נישט איין מאָל האָט אים עמעץ בטעות
צוגעשמייכלט, אַ גוט וואָרט געזאָגט און איבערגעדרייט זיך און
אויסגעשפּיגן...

— מנין מזל — טראַכט ער — איז שוין אַזוי!

און ער האָט מורא די אויגן אויפֿצוהויבן, דער חלום זאָל נישט
פֿאַרשווינדן; ער זאָל זיך נישט אויפֿכאַפּן ערגעץ אין אַ הייל צווישן
שלאַנגען און עקדישן; ער האָט מורא פֿון מויל אַ קלאַנג אַרויסצולאָזן,
מיט אַ גליד אַ ריר צו טאָן — מען זאָל אים נישט דערקענען
און אַוועקשלענדערן אויף כּף-הקלע...

ער ציטערט און הערט נישט די מלאַכעס קאַמפּלימענטן, זעט
נישט זייער טאַנצן אַרום אים, ער ענטפֿערט נישט זיכרעם אָבינו
אויפֿן האַרצלעכן שלום עליכם און — געפֿירט צום בית-דין של
מעלה — זאָגט ער אים קיין גוט-מאָרגן נישט...

ביותר, שכנפיהם וחכמה בידם, ההעפשו וזה לזה מסרו ואמרו:
בונצי נתבקש לשיבה של מעלה! בהג'עדין רעש, שמחה,
המולה: „בונצי שתוק! מילתא זוטרתי, בונצי שתוק!“

אראלים צעירונים, שעניהם יהלומים, כנפיהם דקיקות
וקלילות ואנפיליותיהם של כסף, טפפו חיש'היש לקבל את
פניו של בונצי בשמחה! איושת הכנפים, טפחת האנפיליות
ושחוקם העליו של הפיות הצעירים, הרעננים, הורודים, מילאו
את כל הרקיעים ועד אל כסא'הכבוד הגיעו, והקדוש ברוך הוא
בכבודו ובעצמו גם הוא כבר ידע, כי בונצי שתוק הולך ובא!

אברהם אבינו התייצב בשער השמים, היד הימנית שלוחה
ל„שלום עליכם“ רחב ובת'שחוק מתוקה על פניו הזקנים!
מה קול הגלגלים המתגלגלים ברקיע?

שני מלאכים הובילו אל הג'עדין בשביל בונצי כורסה של
זהב טהור על-גבי גלגלים, וזהו הקול המתגלגל!
מה הבריק ברק בהיר כל כך?

הנה העבירו כאן עטרה של זהב טהור משובצת אבנים
יקרות ביותר! הכול בשביל בונצי!

— עוד קודם הפסק של הבית-דין של מעלה? — שואלים
הצדיקים בתמיהה ולא בלי קורטוב של קנאה.

— הו! — משיבים המלאכים — זה יהיה דבר פּורמאלי
בלבד! כנגד בונצי שתוק לא ימצא אפילו הקטיגור דבור בפיו!
כל הענין הזה לא ימשך אלא חמש דקות!
— וכי צחוק הוא, בונצי שתוק?

כשתפסו המלאכים לבונצי באויר וניגנו לו זמר; כשהניע
לו אברהם אבינו את היד כמו ליריד יש'רנושן; כשהוא שמע
שכסאו עומד מוכן ומוזמן בהג'עדין; ולראשו מצפה עטרת של
זהב; ובהבית-דין של מעלה לא יארכו עליו בדבור כלל —
מיד התחיל בונצי, בדומה לדרכו בעולם ההוא, שותק

מתוך פחד! לבו עמד בו מלדשוק! בטוח הוא, שאין זה אלא
חלום, או טעות פשוטה!

ובשניהם כאחד רגיל הוא! לא פעם חלם בעולם ההוא, שהוא
מלקט מטבעות מעל-גבי הרצפה, אוצרות שלימים מפוזרים
לפניו... ומשהתעורר ראה והנה הוא קבצן גדול יותר משהיה
אתמול... לא פעם זרק לו משהו מתוך טעות בת'שחוק, אמר
לו דבור טוב כלשהו, ומיד פנה מעליו ורקק...

— כזה הוא — מהרהר בונצי — מזלי שלי!

והוא מפחד להגביה את עיניו, שהחלום לא יעלם; שלא
יתעורר באיזה מקום בתוך מערה בין נחשים ועקרבים! הוא
מתיירא להוציא מתוך פיו הגה, אָבר להניע — שלא יכירו אותו
ויקלעו אותו בכף-הקלע...

הוא רועד ואינו שומע את דברי התושבחה של המלאכים,
אינו רואה את כרכוריהם שהם מכרכרים מסביביו, אינו עונה
לאברהם אבינו ל„שלום עליכם“ הנלבב שלו, וגם — כשמולכים
אותו ומביאים לפני הבית-דין של מעלה — אינו אומר שם
„בוקר טוב“...

כולו מבולבל מרוב פחד!

אויסער זיך אין ער פאר שרעק.

און זיך שרעק איז נאך גרעסער געווארן, אז ער האט נישט ווילנדיק דערזען די פאדלאגע פון בית-דין של מעלה. סאמע אלבאט-טער מיט בריליאנטן „אויף אזא פאדלאגע שטייען מבינע פיסו“ — ער ווערט אין גאנצן פארשטארט. „ווער ווייטט, וועלכן גביר, וועלכן רב, וועלכן צדיק מען מיינט... ער וועט קומען — וועט זיך מען פיינצטערער סוף!“

פאר שרעק האט ער אפילו נישט געהערט, ווי דער פרעזעט האט בפירוש אויסגערופן: „די דיעלע פון באנטשע שוויגן“ און דערלאנגענדיק דעם מליץ-יושר די אקטן, געזאגט: „לייען, נאך בקיצור!“

מיט באנטשען דרייט זיך דער גאנצער סאלאן. עס רויסט אים אין די אויערן, אינעם גערויש הערט ער דאך אלע מאל שארפער און שארפער דעם מלאך-מליצס זיטן קול ווי א פידל:

— זיך נאמען — הערט ער — האט אים געפאסט ווי צו א שלאנקן לייב א קלייד פון אן ארטיסט א שנידערס האנט.

— וואס רעדט ער? — פֿרעגט זיך באנטשע און ער הערט ווי אן אומגעדולדיקער קול האקט-איבער און זאגט:

— נאך אן משלים!

— ער האט זיך קיין מאל — הייבט ווינטער אן דער מליץ-יושר — אויף קיינעם נישט געקלאגט, נישט אויף געט, נישט אויף לייט. אין זיך אויג האט קיין מאל נישט אויפגעפלאמט קיין פונק פון האט. ער האט עס קיין מאל נישט אויפגעהויבן מיט א פרעטענזיע צום הימל.

באנטשע פארשווייט ווינטער נישט א ווארט און דאס הארטע קול שלאגט ווינטער איבער:

— אן רעטאריק!

— אויב האט נישט אויסגעוואלטן, ער איז אומגליקלעכער גע-ווען —

— פֿאקטן, טרוקענע פֿאקטן! — רופט נאך אומגעדולדיקער דער פרעזעט.

— צו אכט טעג האט מען אים מל געווען —

— נאך אן רעאליזם!

— א מוהל א פֿושער האט דאס בלוט נישט פֿארהאלטן... ווינטער!

— ער האט אלץ געשוויגן — פֿירט ווינטער דער מליץ-יושר — אפילו ווען די מוטער איז אים געשטארבן און ער האט צו דרביצן יאר א שטיפמאמע באקומען... א שטיפמאמע א שלאנג, א מרשעת...

— מיינט מען דאך אפשר פֿארט מיך? — טראכט באנטשע.

— אן אינסינוואציעס אויף דריטע פֿערוואנדען! — ביזערט זיך דער פרעזעט.

— זי פֿלעגט אים קארגן דעם ביסן... אייערנעכטיק פֿארשימלט ברויט... הארפלאקס פֿאר פֿלייש... און זי האט קאווע מיט סמעטענע געטוונקען...

— צו דער זאך! — שרייבט דער פרעזעט.

— זי האט פֿאר דאס קיין נעגל נישט געקארגט און זיך ברויך-אין-בלייער לייב פֿלעגט ארויסקוקן דורך אלע לעכער פֿון זינע פֿארשימלט-צערנישע קליידער... ווינטער אין די גרעסטע פֿרעסט האט ער איר בארוועס אויפן הויף האלץ געהאקט און די הענט זינען צו יונג און צו שוואך געווען, די קלעצעלעך צו דיק, די האק צו שטומפיק... נישט איין מאל האט ער זיך די פֿיס אפגעפֿרוירן, נאך געשוויגן האט ער, אפילו זיך פֿארן פֿאטער...

— פֿארן שיפור! — לאכט-ארטן דער קטיגור און באנטשען ווערט קאלט אין אלע אברים.

— נישט געקלאגט — ענדיקט דער מליץ-יושר דעם זאך.

ופחדו גדל עוד יותר משראה שלא במתכוון, את הרצפה בחדר הבית-דין של מעלה. כולה בהט ויהלומים! „על רצפה כזאת עומדות רגלי!“ — והוא קופא כולו והופך לאבן! „מי יודע לאיזה גביר, לאיזה צדיק מתכוונים... הוא יבוא — ויבוא סופי ויגלה קלוניו!“

מתוך פחד לא שמע אפילו, שאב-בית-הדין הכריז בפירוש: „משפטו של בונצי שתוק!“ וגם, במסרו למליץ-יושר את הניירות, אמר: „קרא, אך בקצור!“

כל האולם כולו מסתחרר מסביב לבונצי, ורע-שרעש באזניו, אך בתוך הרעש הוא שומע אף-על-פי-כן מפעם בפעם ברור יותר ויותר את קולו של המלאך המליץ, המתוק כקול הכנור

— השם שלך — שופע הוא — היה יאה לו ונאה לו כגלימת אה מיד חייט-אמן לגוף גבוה ותמיר.

— מה הוא אומר? — שואל בונצי, והוא שומע קול מפסיק את הדובר בקוצר-רוח ואומר:

— רק בלי משלים!

— מעולם — מתחיל שוב המליץ-יושר — לא קבל על וולתו, לא על אלהים, לא על אדם; בעינו לא התלקח מעולם

ויק של שנאה, הוא לא נשא מעולם את עיניו בטרוניה כלפי שמים.

בונצי שוב אינו מבין אף דבור אחד, והקול החמור מפסיק שנית:

— בלי מליצות!

— איוב לא יכול להתאפק. הוא היה אומלל יותר —

— עובדות, עובדות ממש! — מכריז ואומר בקוצר-רוח יתיר אב-בית-הדין.

— ביום השמיני מלו אותו —

— רק בלי תיאורים יתירה!

— מוהל שאינו בקי במלאכתו היה לו, לא עצר את הדם — הלאה!

— והוא שתק כל הזמן (מוסיף וקורא המליץ-יושר), אפילו נשמתה עליו אמו ובשנה השלוש-עשרה לחייו קבל אם חורגת... אשה דומה לנחש, מרשעת...

— אפשר מתכוונים אף-על-פי-כן אלי — מהרהר בונצי —

— בלי רמיזות לאנשים שאינם שייכים לכאן! — מתרעם אב-בית-הדין.

— היא היתה מקמצת לו פת-לחם... לחם מעובש משלשום... עצמות תחת בשר... והיא עצמה — קהנה בשמנת היתה

— שותה —

— לגוף הענין! — צועק אב-בית-הדין.

— כנגד זה לא היתה מקמצת לו בצפרניה, וגופו השחום

הכחול היה מצייץ מבעור לכל החורים של בגדיו המעופפים והקרועים... בחורף, בזמן הקור הגדול ביותר, היה עומד יתף בחצר וחוטב לה עצים, והידים היו צעירות וחלשות מדי, העצים עבים מדי, והגרזן קהה מדי... לא פעם נתפסקה עצם מפרקה, לא פעם קפאו אצלו הרגלים, אך שתוק שותק היה, ואפילו לפני אביו —

— לפני השכור! — מתערב בלעג הקטיגור, ובונצי מרגיש קור עובר בכל אבריו —

— לא התאונן, — מסיים המליץ-יושר את הפסוק.

— און שטענדיק עלום — פֿירט ער זינטער — קיין חיה...
קיין תלמוד תורה, קיין חדר... קיין באגן בגד... קיין פֿרענע מינוט...
— פֿאקטן? — רופט זינטער דער פֿרעזעס.

— ער האָט געשוויגן אפֿילו שפעטער, ווען דער פֿאָטער האָט זיך
שיכורערהייט אַ מאָל אָנגעכאַפט ביי די האָר און אין מיטן אַ שנייענ-
דיקער ווינטערנאַכט אַרויסגעוואָרפֿן פֿון שטוב. ער האָט זיך שטיל
אויפֿגעוויבן פֿון שניי און אַנטלאָפֿן, וווּ די אויגן האָבן אים גע-
טראָגן...

אויפֿן גאַנצן וועג האָט ער געשוויגן... בשם גרעסטן הונגער
האָט ער נאָר מיט די אויגן געבעטלט!

ערשט אין אַ שווינדלענדיקער, נאָסער פֿרילינגנאַכט איז ער אין
אַ גרויסער שטאַט אַרבינגעקומען; ער איז אַרצן ווי אַ טראָפֿן אין
ים און דאָך האָט ער די אייגענע נאַכט אין אַרעסט פֿאַרבֿראַכט...
ער האָט געשוויגן, נישט געפֿרעגט: פֿאַר וואָס? פֿאַר ווען? ער איז
אַרויס און די שווערסטע אַרבעט געזוכט. נאָר ער האָט געשוויגן!
שווערער פֿאַר רער אַרבעט איז געווען זי און געפֿינען —
ער האָט געשוויגן!

באַדנדיק זיך אין קאַלטן שווייס, צוזאַמענגעדריקט אונטער דער
שווערסטער לאַסט, בשם גרעסטן קראַמף אין ליידיקן מאָגן — האָט
ער געשוויגן!

באַשפּריצט פֿון פֿרעמדער בלאַטע, באַשפּיגן פֿון פֿרעמדע מינ-
לער, געיאָגט פֿון טראָטואַרן מיט דער שווערסטער לאַסט אַראָפּ
אין גאַסן צווישן דראַזשקעס, קאַרעטן און טראַמוויען, קוקנדיק
יעדע מינוט דעם טויט אין די אויגן אַרצן — האָט ער געשוויגן!

ער האָט קיין מאָל נישט איבערגערעכנט, וויפֿל פֿוד לאַסט
עס קומט־אויס אויף אַ גראַשן, וויפֿל מאָל ער איז געפֿאַלן ביי
יעדן גאַנג פֿאַר אַ דרייער, וויפֿל מאָל ער האָט שיער נישט די

נשמה אויסגעשפּיגן, מאָנענדיק זיין פֿאַרדינסט; ער האָט נישט גערע-
כנט, נישט זיין, נישט יענעס מזל, נאָר געשוויגן!

זיין אויגן פֿאַרדינסט האָט ער אויך נישט הויך געמאַנט. ווי
אַ בעטלער האָט ער זיך ביי דער טיר געשטעלט און אין די אויגן
האָט זיך אַ הינטישע בקשה געמאַלט, «קום שפעטער» — און ער
איז פֿאַרשוונדן שטיל, ווי אַ שאָטן, כדי שפעטער נאָך שטילער
אויסצובעטלען זיין פֿאַרדינסט.

ער האָט אפֿילו געשוויגן, ווען מען פֿלעגט אים אַפֿרעסן פֿון
זיין פֿאַרדינסט אָדער אַרבינוואָרפֿן אַ פֿאַלשע מטבע...

ער האָט אַליץ געשוויגן...
— מיינט מען דאָך טאַקע מיד! — טרייטט זיך באַנטשע.

*

— אין מאָל — פֿירט ווינטער דער מליץ־יושר נאָך אַ טרונק
וואָסער — איז אין זיין לעבן אַן ענדערונג געשען... עס איז דורכ-
געפֿלויגן אַ קאַטש אויף גומענע רעדער מיט צעפֿלאַשעטע פֿערד...
דער שמעטער איז שוין לאַנג פֿון ווינטנס געלעגן מיט אַ צעשפּאַל-
טענעם קאַפּ אויפֿן ברוק... פֿון די דערשראַקענע פֿערדס ממלער
שפּריצט דער שוים; פֿון אונטער די פֿאַדקאָועס יאָגן זיך פֿונקען;
די אויגן בלישטשען ווי ברענענדיקע שטורקאַצן אין אַ פֿינצטערער
נאַכט — און אין קאַטש זיצט, נישט טויט, נישט לעבעדיק, אַ מענטש.

און באַנטשע האָט די פֿערד פֿאַרהאַלטן!
אין דער געראַטעוועטער איז געווען אַ ייד אַ בעל־צדקה און
האָט באַנטשען די טובֿה נישט פֿאַרגעסן.

ער האָט אים דעם געהרגענסט בנטש איבערגעגעבן; באַנטשע
איז אַ שמעסער געוואָרן. נאָך מער — ער האָט אים חתונה געמאַכט.
נאָך מער — ער האָט אים אפֿילו מיט אַ קינד פֿאַרזאָרגט...

און באַנטשע האָט אַלץ געשוויגן!
— ווײַל מיינט מען, טיף? — באַלעסטיקט זיך באַנטשע אין

— ותמיד גלמוד — משפּיך הוא ואומר — לא חבר, לא
תלמוד־תורה, לא חדר... לא בגד שלם... לא רגע פנוי — —
— עובדות! — קורא שוב אַב־בית־הדין.

— הוא שתק אפילו אחר־כך, בשעה שאבי, בהיותו שפור,
תפסהו פעם בשערותיו ובאמצעותו של ליל־חורף לזהט מקור
השליכו מתוך הבית! הוא קם במהירות מעל־גבי השלג וברח
למקום שעיניו נשאוהו...

בכל אותה הדרך שתק... בזמן שהיה רעב ביותר — בעינים
בלבד היה מבקש רחמים!

ורק בליל־אביב רטוב ומסחרר בא אל כרך גדול, הוא נפל
כספה אל תוך הים, ואף־על־פי־כן בילה עוד אותו הלילה
בבית־הכלא... הוא שתק, לא שאל מפני מה, מדוע? הוא יצא,
וחפש את העבודה הקשה ביותר. אך הוא שתק!

קשה מן העבודה היה למצוא אותה — והוא שתק!
רוחץ כולו בזיעה קרה, כפוף ולחוצ תחת המשא הכבד ביותר,
וקיבתו הריקה מתכווצת בעוית של רעב — שתק!

מותו בבזיץ של זרים, מרוקק מפיות זרים, מגורש מעל
המדרכה עם המשא הכבד אל הכביש בין עגלות, כרכרות
וקרונו־טראַם, מציץ כל רגע ורגע אל תוך עיניו של המת —
שתק!

הוא לא שאל מעולם, כמה פוד משא יוצאים לו לגרוש אחד.

נמה פעמים נפל בכל שליחות בעד פרוטה, כמה פעמים דחווה
נלך־שוב כשתבע את שכרו; הוא לא חישב, לא מזלן שלן
לא מזלם של אחרים, רק שתק!

את שכרו שלו גם כן לא תבע בקול! כפושטיד היה מתייצב
בפתח, ובתוך העינים נצטיירה בקשה של כלב. «תבוא אחר־כך»,
הוא נעלם בהשאי כצל, בשביל לחזור אחר־כך בחשאי עוד
יותר ולבקש את שכרו כנדבה!

הוא שתק אפילו, כשהיו מפחיתים לו משכרו, או מטילים
לו אסיון במקום מטבע!...

תמיד היה שותק...
— אם כן, מתכוונים באמת אלי! — מרגיע בונצי את עצמו.

— פעם אחת — מוסיף ומספר המליץ־יושר לאחר לגימת
מים — בא שנוי בחייו... הלפֿה־עברה כרכרה על גלגלים של
גומי, עם סוסים שנתבלו... המצליף כבר מזמן היה מוטל מרחוק
וראשו מחוץ אל אבני הכביש... מתוך פיותיהם של הסוסים
המבוהלים נתז הקצף, מתחת לפרסות מתמלטים גיצים, העינים
מתנוצצות כמו לפידים בוערים בליל־חשכה — ובתוך הכרכרה
יושב, ספק חי ספק מת, אדם!

ובונצי עצר את הסוסים!
והיהודי הניצל היה יהודי בעל־צדקה, ולא שכח לבונצי את
הטובה!

הוא מסר לו את שוטו של ההרוג; בונצי נעשה מצליף!
ויותר מזה — הוא השיא לו אשה, יותר על כן — הוא דאג
אפילו לכך שיהיה לו ילד...

ובונצי עדיין שתק!
— אלי מתכוונים, אלי! — מתחוק בונצי בדעתו, ואין בו
אף־על־פי־כן ההעזה להרים עין אל הריה־דין של מעלה...

הוא מקשיב שוב לדבריו של המלאך המליץ:

דער דעה און האָט דאָך נישט די העזה אָן אויג צו וואַרפֿן אויפֿן
בית־דיו של מעלה...

ער הערט זיך ווינטער אַזוי צום מלאַך־מליך:
ער האָט געשוויגן, אפֿילו ווען זיין בעל־טובהּ האָט אין קורצן
באַנקראַטירט און אים זיין נישט באַצאלט...
ער האָט געשוויגן, אפֿילו ווען דאָס ווייב איז פֿון אים אַנטלאָפֿן
און איבערגעלאָזט אים אַ קינד פֿון דער ברוסט...
ער האָט געשוויגן אפֿילו מיט פֿופֿצן יאָר שפּעטער, ווען דאָס
קינד איז אויפֿגעוואַקסן און גענוג שטאַרק געווען — באַנטשען
אַרויסצוואַרפֿן פֿון שטובּ...
— מיך מיינט מען, מיך! — פֿרייט זיך באַנטשען.

*

— ער האָט אפֿילו געשוויגן — הייבט־אָן ווייכער און טרויע־
ריקער דער מלאַך־מליך — ווען דער אייגענער בעל־טובהּ האָט
זיך מיט אַלע אויסגעגליכט. נאָר אים קיין גראַשן שכירות נישט
צוריקגעבן, און אפֿילו דעמאָלט, ווען ער איז באַנטשען (ווינטער
פֿאַרנדיק אויף אַ קאָטש מיט גומענע רעדער און פֿערר ווי לייבן)
איבערגעפֿאַרן...

ער האָט אַלץ געשוויגן! ער האָט אפֿילו דער פֿאַליצי נישט
געזאָגט, ווער עס האָט אים צו רעכט געמאַכט...

*

ער האָט געשוויגן אפֿילו אין שפיטאַל, וווּ מען מעג שוין שרייען!
ער האָט געשוויגן, אפֿילו ווען דער דאָקטער האָט — אָן פֿופֿצן
קאַפּיקעס — נישט געוואָלט צוגיין צו זיין בעט און דער וועכטער
— אָן פֿינף קאַפּיקעס — טוישן אים די וועש...

ער האָט געשוויגן ביים גוססן — ער האָט געשוויגן ביים
שטאַרבן...

קיין וואָרט קעגן גאָט, קיין וואָרט קעגן לייב!
— דיכסי!

*

באַנטשען הייבט־אָן ווינטער צו ציטערן אויפֿן גאַנצן לייב. ער
ווייסט, אָן נאָכן מליץ־יושר גייט דער קטיגור, ווער ווייסט, וואָס דער
וועט זאָגן! באַנטשען אַליין האָט זיין לעבן נישט געדענקט. נאָך אויף
יענער וועלט האָט ער יעדע מינוט די פֿריערדיקע פֿאַרגעסן... דער
מלאַך־מליך האָט אים אַלץ דערמאַנט... ווער ווייסט, וואָס דער קטיגור
וועט אים דערמאַנען!

— רבותי! — הייבט־אָן אַ שאַרף־שטעכנדיק־בריענדיקער קול —
נאָר ער האַקט־אָפּ —
— רבותי! — הייבט ער נאָך אַ מאָל אָן, נאָר ווייכער און האַקט
ווינטער אָפּ.

ענדלעך הערט זיך, פֿון דעם אייגענעם האַלדז אַרויס, כּמעט
אַ ווייך קול:

— רבותי! ער האָט געשוויגן! וועל איך אויך שוויגן!
עס ווערט שטיל — און פֿון פֿאַרנט הערט זיך אַ נצע, ווייכע,
ציטערדיקע שטימע:

— באַנטשען, מנין קינד באַנטשען! — רופֿט זי אים ווי אַ האַר־
פֿע... — מנין האַרציק קינד באַנטשען!

איין באַנטשען צעוויינט זיך דאָס האַרץ... ער וואָלט שוין אַצינד
די אויגן געפֿענט, נאָר זיי זינען פֿאַרפֿינגערט פֿון טרערן... עס
איז אים אַזוי זיס־ווייניגענדיק קיין מאָל נישט געווען... „מנין קינד“,
„מנין באַנטשען“ — זינט די מוטער איז געשטאַרבן האָט ער אַזאָ
קול און אַזוינע ווערטער נישט געהאַרט...

— הוא שתק אפילו בשעה שהבעל־טובהּ פשט בקרוב את
הרגל ולא שלם לו את שכרו...

הוא שתק אפילו בשעה שהאשה ברחה ממנו והשאירה לו
תינוק שלא נגמל...

הוא שתק אפילו חמש־עשרה שנה לאחר־מכן, כשהילד גדל
והיה חזק למדי — בשביל להשליך את בונצי מתוך הבית...

— אלי מתכוונים, אלי! — שמח בונצי.

— הוא שתק — פותח בנעימה רכה יותר ועצבה יותר
המלאך־המליץ — בשעה שאותו בעל־טובהּ עצמו השתנה
והתפשר עם כולם, ורק לו לא החזיר אף פרוטה אחת מן
השכירות, ואפילו בשעה שעבר על בונצי (בנסעו שוב בכרכרה
עם גלגלי גומי ועם סוסים כאריות) ופצעו פצעים אנושים...

הוא עדיין שתק! הוא לא אמר אפילו למשטרה, מי הוא
זה שסידר אותו כך...

הוא שתק אפילו בבית־החולים, במקום שכבר מותר לצעוק!
הוא שתק אפילו בשעה שהרופא לא רצה בלי חמש־עשרה
קופיקות לגשת אל מטחו, והשומר לא רצה בלי חמש קופיקות
להחליף לו את כלי־הלבן!

הוא שתק בשעת גסיסה — הוא שתק בשעת מיתה...
לא דבור כנגד המקום, לא דבור כנגד הבריות.

— דיכסי!

בונצי מתחיל שוב רועד בכל גופו. הוא יודע, שלאחר מליץ
היושר בא הקטיגור! מי יודע מה זה יאמר! בונצי עצמו
לא זכר את חייו. ער בטולם התחזקתי על רגע משכח את
הרגע שקדם לו... המלאך המליץ הזכיר לו הכול... מי יודע, מה
הקטיגור יזכיר לו!

— רבותי! — מתחיל קול חד־דוקרני־לוהט —
אך הוא מפסיק.

— רבותי, מתחיל הוא שנית, אך הקול כבר נתרכך במקצת,
ומפסיק שוב.

לבסוף נשמע, מתוך אותו גרון עצמו, קול שהוא כמעט כולו
רוך:

— רבותי! הוא שתק! וגם אני אשתוק!

משתלטת דממה — ומקדם נשמע קול חדש, רך ומרטט:

— בונצי, בני שלי בונצי! — קורא אליו הקול כקול העוגב —
בונצי בני שלי הנלכב!

ולבו של בונצי נכמר בקרבו ובוכה... כבר היה רוצה עכשיו
לפקוח את העינים, אך הן מעוממות מן הדמעות... כל־כך מתוק
עד־כדי־בכיה לא היה לו מעולם... „בני שלי“, „בונצי שלי“ —
זמן שמתה אמו לא שמע קול כזה ומליץ כאלה —

— מנין קינדי! — פירט ווינטער דער אב־בית־דין — דו האסט אלץ געליטן און געשוויגן! עס איז נישטאָ קיין גאנץ גליד, קיין גאנץ ביינדל אין דינן ליב אָן אַ ווונד, אָן אַ בלוטיקן אָרט. עס איז נישטאָ קיין איין באַהאַלטן אָרט אין דינן נשמה, וווּ עס זאָל נישט בלוטן... און דו האָסט אלץ געשוויגן... דאָרט האָט מען זיך נישט פֿאַרשטאַנען דערויף. דו אַליין האָסט גאָר אַפֿשר נישט גע־וויסט, אָ דו קאַנסט שרענען, און אַז פֿון דינן געשריי קאַנען יריחוֹס מויערן ציטעוין און אַינפֿאַלן... דו אַליין האָסט פֿון דינן פֿאַרשלאָג־פֿענעם כּוח נישט געוואָסט... אויף יענער וועלט האָט מען דינן שוויג־גן נישט באַלוינט, נאָר דאָרט איז דער עולם השקף, דאָ אויפֿן עולם אמת וועסט דו דינן לוינן באַקומען; דיך וועט דאָס בית־דין של־מעלה נישט משפֿטן, דיך וועט עס נישט פּסקנען. דיר וועט עס קיין חלק נישט אויס־ און נישט אַפּטיילן; נעם דיר, וואָס דו ווילסט; אַלץ איז דינן!

באַנטשע הייבט דאָס ערשטע מאָל די אויגן אויף. ער ווערט ווי פֿאַרבלענדט פֿון דעם ליכט פֿון אַלע זינטן. אַלץ בלאַנקט. אַלץ בלישטשעט. פֿון אַלעם יאָגן שטראַלן; פֿון די ווענט, פֿון די כלים, פֿון די מלאַכים, פֿון די דיינים! סאַמע ענגלען!
 ער לאָזט די מידע אויגן אַראָפּ.
 — טאַקע? — פֿרעגט ער מסופּק און פֿאַרשעמט.
 — זיכער! — ענטפֿערט פֿעסט דער אב־בית־דין — זיכער, זאָג איך דיר, אַז אַלץ איז דינסט. אַלץ אין הימל געהער צו דיר! קלייב און נעם, וואָס דו ווילסט, דו נעמסט נאָר ביז דיר אַליין!
 — טאַקע? — פֿרעגט באַנטשע נאָך אַ מאָל, נאָר שוין מיט אַ זיכערן קול.
 — טאַקע! טאַקע! טאַקע! — ענטפֿערט מען אים אויף זיכער פֿון אַלע זינטן.
 — נו, אויב אַזוי — שמייכלט באַנטשע — וויל איך טאַקע אַלע טאָג אין דער פֿרי אַ ווייסע בולקע מיט פֿרישע פּוטער!
 דיינים און מלאַכים האָבן אַראָפּגעלאָזט די קעפּ פֿאַרשעמט, דער קטיגור האָט זיך צעלאַכט.

— בני שלי! — מוסיף ואומר אב־בית־דין — הכול נשאת ושתקת! אין מתום בגופך ולא עצם שלימה, אין מקום בלא מכה, בלא חבורה, בלא פצע שותת־דם, אין פינה חבויה אחת בתוך נשמתך, שאינה נוטפת דם... ואתה שתקת ושתקת...

שם לא הבינו בטיבו של הדבר הזה! אתה עצמך אפשר לא דעת כלל שאתה יכול לצעוק ומקול צעקתך ירעדו ויתפוררו חומותיה של יריחו! אתה עצמך לא ידעת, מה גדול הכוח הנרדם בך...

בעולם ההוא לא נתנו לך שכר על שתיקתך, אך העולם ההוא עולם־השקר הוא, כאן, בעולם־האמת, תקבל את שכרך!
 אותך לא ישפוט הבית־דין של מעלה, עליך לא יוציא פסק־דין.

לך לא יקציב חלק ולא יגביל חלק: קח לך כל מה שאתה רוצה! הכול שלך!
 בונצי נושא זו הפעם הראשונה את העינים! והוא כמסוננר מן האור השופע מכל הצדדים! הכול מבהיק, הכול מתנוצץ, מהכול קורנות קרני־אור: מן הכתלים, מן הכלים, מן המלאכים, מן הדיינים! הכול מלאכים!
 הוא משפיל את עיניו העייפות!

— באמת? — שואל הוא מסופק ומבויש.
 — באמת! — משיב בתוקף אב־בית־הדין — באמת, אני אומר לך, הכול שלך. כל מה שבשמים שייך לך! בחר לך וקח מה שאתה רוצה, אין אתה לוקח אלא משלך!
 — באמת? — שואל בונצי עוד פעם, אך הפעם כבר בקול בוטה.

— באמת! באמת! באמת! — עונים לו בתקיפות מכל הצדדים.
 — נו, אם כך — מחייך בונצי — רוצה אני באמת בכלל יום בבוקר גלוסקה חמה עם חמאה טריה!
 הדיינים והמלאכים השפילו ראשיהם מבוישים; הקטיגור פרץ בצחוק.